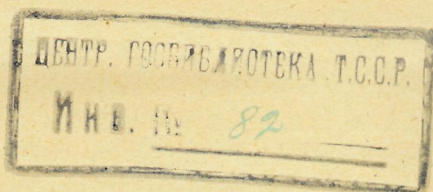

505

Зок. 2
1714

41

ПОЛЫМЯ

БЕЛАРУСКАЯ ЧАСОПІСЬ ЛІТАРАТУРЫ,
ПОЛІТЫКІ, ЭКОНОМІКІ, ГІСТОРЫІ

ГОД ВЫДАЊНЯ ВОСЬМЫ

№7

ЛІПЕНЬ

1929

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
М Е Н С К

К Н І Г А П І С

Акадэмічная бібліятэка беларускіх пісьменьнікаў. Творы М. Багдановіча. Том II. Выданьне Інстытуту беларускае культуры. Менск, 1928 г. стар. 90+418. Цана 2 р.

З знадворнага боку выданьне зроблена добра. Узьнікае толькі пытаньне, ці орнамент (аздоба на вокладцы) сапраўды дакладна беларускі, ці гэта нешта іншае? Але гэта аздаба была зроблена яшчэ для першага тому.

Другі том зьмяшчае ў сабе пасьялы ня вельмі доўгае прадмовы кіраўніка літаратуразнаўчае катэдры ІБК, цяпер БАН, І. І. Замоціна напісаны ім-жа крытычна-біяграфічны нарыс і рэшту літаратурных прац нябожчыка-поэты.

У першым томе былі зьмешчаны ўсе вершаваныя творы: арыгінальныя і перакладныя, ды апроч таго, яшчэ і невершаваныя арыгінальныя мастацкія творы („мастацкая проза“, як гавораць часам). У другім томе мы знаходзім навуковыя і навукова-популярныя работы (пераважна, але ня выключна ў галіне літаратуразнаўства) ды ў разьдзеле „Varia“ некаторыя мастацкія пераклады на расійскую мову украінскіх, невершаваных рэчаў. Корэспандэнцыі нябожчыка песняра мы не пабачым у друку (дзеля вельмі зразумелае прычыны—звычайнае корэктнасьці) магчыма нават да таго часу, калі і яго корэспандэнтаў таксама спаткае агульны лёс усяго арганічнага жыцьця.

Разгледзім зьмест данага тому больш падрабязна. У прадмове кіраўнік выданьня профэсар (цяпер акадэмік) І. І. Замоцін зноў паўтарае прыняты „камісіяй для выданьня

твораў беларускіх пісьменьнікаў“ прынцып перадаваньня тэксту паводле цяперашняга правапісу за выключэньнем рэдкіх выпадкаў.

Аб гэтых выпадках часта гаворыцца ў даных у канцы ўвагах. На нашу думку гэта зроблена правільна, але толькі таму, што мова Максіма Багдановіча ня мела тае фонэтычнае яскравасьці, як мова іншых нашых пісьменьнікаў. Карыстаючыся друкаванымі, а часткова і рукапіснымі крыніцамі, М. Багдановіч авалодаў морфолёгіяй слоў і сказаў (г. зн. этымолёгіяй і сынтаксам), а таксама і фразэолёгіяй нашае мовы, але яе фонэтыка была яму знаёма ў меншай меры, чымся шмат якім іншым беларускім пісьменьнікам.

Праўда і тое, што і на іншых аўтараў у нашаніўскую эпоху значны ўплыў мела рэдакцыйная правапісная традыцыя. Некаторыя стараліся пісаць так, як пісала рэдакцыя, выпраўляючы ортографію перад здачай твораў ў друк. Але яны жылі шмат часу ў беларускім абкружэньні, іх фонэтыка, іх ортоэпія маглі быць дыялектычнымі, але ні ў якім выпадку ня кніжнымі. Таму ўсіх пісьменьнікаў аднэй меркаю мераць (што да ортографічных прынцыпаў выданьня іх твораў)—наўрад ці будзе мэтазгодна. Здаецца, што гэта пытаньне спрэчнае.

Работа акад. Замоціна (крытычна-біяграфічны нарыс аб М. Багдановічу) надзвычайна цікавая з боку свайго зьместу і мэтоду. Шмат новага, дагэтуль невядомага біяграфічнага матэрыялу, улічваньне псыхфізіялёгічнае спадчыннасьці, гэнэзіс

разьвіцця пяснярскага і крытычнага таленту ў пісьменьніка, аналіз ідэолёгіі і крыніц творчасці—усё тут знойдзе чытач. Нядобрае ўражаньне робяць толькі чыста знадворныя дробязі, як, напрыклад, „аб Нібялунгах“ (стар. XXI парушэньне прынятага правасу), адметкаю (у сэнсе: адзначэньнем, аднатацыяй школьных посьпехаў, стар. XXVII), улаўліваў (замест нормальнага „улоўліваў“, стар. XXXVII), праізносіў (у сэнсе „вымаўляў“ стар. XXXVIII), варта яму было (у неадпаведным сэнсе, бо—даволі яму было XLIX), слухальніцаю (=слухачкаю), абнаўленьне (XXXIV) замест: аднаўленьне. Ня ўсе гэтыя хібы можна тлумачыць друкарскімі памылкамі.

У багатым зьмесьце гэтага нарысу вялікую цікавасьць узбуджае ў чытача разьдзел аб ідэолёгіі М. Багдановіча. Пісьменьнік з грамадзкімі імкненьнямі, але інтэлігент-індыўдуалісты, ён нездарма цікавіўся ў розныя перыяды свайго жыцця і анархізмам, і народніцтвам (прадстаўнікі апошняга вялікую вагу надавалі зьяўленьню ў людзкой грамадзе крытычна-ўдумлевых адзінак). Таксама цікавы і разьдзелы: тэматыка, крыніцы творчасці ды інш.

Гісторыка-літаратурныя і крытычныя творы самога М. Багдановіча даволі рознастайны і зьместам, і якасьцю. Мы тут бачым і ня зусім апрацаваныя фрагменты (як кавалачак аб Няслахоўскім), але значная частка гэтага матэрыялу і цяпер чытаецца з цікавасьцю. Агульныя агляды беларускае літаратуры за пэўны працяг часу, што друкаваліся ў „Нашай ніве“, з большага вядомы нашым чытачом.

Але ёсьць і менш вядомыя, і саўсім яшчэ недрукаваныя рэчы. З усяго гэтага матэрыялу адзначым некаторыя работы, якія і цяпер маюць вялікае значэньне. Напрыклад, „Краса и сила“ („опыт исследования стиха Т. Г. Шевченка“) — мае цану проста як узор навуковае працы ў галіне

мэтрыкі паасобнага пісьменьніка. Артыкул „Памяти Т. Г. Шевченко“ кароткі, але таксама зьмястоўны. Асабліва важна тое, што М. Багдановіч зазначае на ступеньны пераход Шэўчэнка ад ідэй нацыяналізму да асьвятленьня клясавага змаганьня. Пэтам В. Самійленку і Г. Чупрынку таксама прысьвечаны артыкулы, якія і цяпер яшчэ чытаюцца з цікавасьцю і карысьцю. Расійская літаратура таксама ўвайшла ў абсяг крытычных досьледаў М. Багдановіча: ёсьць артыкулы аб Лермантаве, Ламаносаве, Дрожджыне.

Дзе магчыма, там М. Багдановіч робіць увязку паміж фактамі розных літаратур, або паміж літаратурай і фольклёрам. У артыкулі: „Булгарин в белорусской шуточной поэме“ М. Багдановіч падкрэсьлівае той факт, што расійскі літаратар—офіцыйны публіцысты Т. Булгарын быў беларус таксама як беларус быў лібэральны аўтар „Тараса на Парнасе“. Але гэтаму надта ўжо не спадабалася рэакцыйная публіцыстыка свайго земляка і ён высмеяў, выкпіў Булгарына ў сваім творы. У артыкуле „К генеалогии одного стихотворения“—М. Багдановіч паказвае як мотывы з беларускага фольклёру праходзілі ў творчасці А. К. Толстого. (Праўда, гэта ўдалося заўважыць усяго толькі ў адным выпадку). Маёнтак, дзе жыў Талстой, знаходзіцца ў Чарнігаўшчыне, у Ёмлінскім павеце, г. зн. у межах этнографічнае Беларусі.

У падразьдзеле „Літаратура“ (разьдзеле „Нататкі і рэцэнзіі“) знаходзіцца шмат кароткіх рэцэнзій. Яны часам цікавы і дасьціпны, амаль заўсёды справядлівы і бесстаронны, але вялікага значэньня, зразумела, ня маюць. Тэорэтычна-гістарычны нарыс аб сонэце толькі пачаты, не даведзены нават да (відавочна прадбачанага) разгляду розьніц у форме паміж сонэтамі найбольш выдатных мастакоў вершаваньня. Цяпер гэты кавалак (хоць ён і зьяўляецца толькі

нейкім рэзюмэ больш падрабязных доследаў) чытаецца з цікавасцю, але пасля кніжкі проф. А. Барычэўскага на гэтую тэму—ужо ня мае практычнага і навуковага значэння. У гэтых-жа „Нататках і рэцэнзіях“ можна знайсці каштоўныя заўвагі аб цэлым радзе пісьменьнікаў самых розных эпох, аб часопісах і г. д. У разьдзеле „Varia“ ёсць і прыгожа зробленыя пераклады з украінскае на расійскую мову некаторых невершаваных твораў (В. Стефаник „Кленовые листочки“, „Смерть“; Иван Франко „Каменщик“). У разьдзеле „Славянства“ большая часць матэрыялу прысьвечана прыкарпацкай Украіне. Аднак, ёсць і артыкул больш агульнага зьместу „Аб веры нашых прашчур“.

Разьдзел „Беларуская грамадзкасьць“ асабліва каштоўны тым жывым пачуцьцём справядлівасьці, якое б'е магутнай крыніцай у гэтых публіцыстычных творах, як толькі хто-небудзь хоча дэнацыяналізаваць прыгнечаны моцнымі суседзьмі, пакрыўджаны народ,—пясьняр-публіцысты павінен рэагаваць, калі ня рэзкім вершам, то, прынамсі, добрым адказам у прозе (напрыклад, глядзі артыкул: „О гуманизме и неосмотрительности“). Нельга сказаць, аднак, каб М. Багдановіч паблагліва адносіўся і да недахопаў, заганаў і хібаў у сваёй беларускай сям'і. Ён не ідэалізуе надмерна свой народ. Усе чыста артыкулы гэтага разьдзелу, дзе гаворыцца аб беларусах і ранейшага часу, і самае апошняе эпохі—імперыялістычнае вайны,—трэба раіць для ўважлівага і ўдумлівага чытаньня.

Асабліва каштоўны артыкул „Белорусское возрождение“.

У кніжцы ёсць тэксты ў расійскай, беларускай і нават адзін у украінскай мове („Забутый шлях“) (стар. 63)—яны даны па разьдзелах і ў хронолёгічным парадку. Дапусьцім, што іншага выхаду ў даным вы-

падку ня было, але гэтая стракатасьць усё-ткі не пажадана. Пры выдаваньні іншых дзвюхмоўных аўтараў (напрыклад, Яна Чачота, Няслухоўскага і г. д.) лепш будзе там, дзе магчыма, групаваць творы (прынамсі, у межах кожнага разьдзелу) у асобныя падразьдзелы, паводле моўнае адзнакі.

Л. П.

**Всеукраїнська академія наук.
Список прац академії наук
вида-них за 10 літ існування (1918-1928).
К. 1929, с. 18.**

Усеукраїнська академія наук працуе ўжо 10 год. З прычыны свайго юбілею, сьвяткаваньне якога перанесена на 1930 г., яна выдала брошурку, дзе пералічваюцца толькі назвы выданьняў Украінскае академіі, толькі сьпіскі гэтых выданьняў. Відавочна, гэта ёсць адзін з першых крокаў папулярызацыі працы гэтае украінскае культурнае ўстановы перад шырокімі масамі грамадзян і Савецкай Украіны і ўсяго Саюзу, якую праводзіць цяперашні прэзыдыум гэтае академіі. Паколькі гэты сьпісак у некаторай меры можа характарызаваць ды ілюстраваць працу Ўсеукраінскае академіі навук, паколькі дасьведчаньне працы асобных устаноў розных рэспублік, цікавае ды карыснае для іншых рэспублік, менавіта для тых, дзе, як і на Украіне, Кастрычнікавая рэвалюцыя адкрыла шырокія магчымасьці для разьвіцьця культурна-нацыянальнай працы і паміж гэтым і працы нав.-дасьледчай, паколькі, урэшце, і на Беларусі ёсць цяпер свая академія навук, для якой дасьведчаньні старэйшай сястры—Украінскай академіі—карысны і навучальны,—дык гэтыя некалькі радкоў прысьвячаем кароткаму разгляду гэтай юбілейнай брошюры Ўсеукраінскай академіі навук.

Агульны лік выданьняў Усеукраінскай академіі—380 нумароў. Колькасць немалая, менавіта, калі згадаць, што большая яе частка пры-